

Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Datum
24 juli 2014

Ons kenmerk
2014-0000374960

Inlichtingen
mw. drs. P.J. Young
T +31(0)70 4266037
F +31(0)70 3450879

Uw kenmerk
2014-0000325717

Blad
1 van 4

Bezoekadres
Herengracht 21
2511 EG Den Haag

Postadres
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Internetadres
www.kiesraad.nl

E-mailadres
pamela.young@kiesraad.nl

Onderwerp
Advies Wijziging Tijdelijk Experimentenbesluit
stembiljetten en centrale stemopneming

1. Inleiding

Bij zowel de afgelopen gemeenteraadsverkiezingen als bij de verkiezing voor het Europees Parlement zijn in een aantal gemeenten experimenten uitgevoerd met het op centrale locaties tellen van de stemmen.¹ Vooruitlopend op de evaluatie hiervan en met het oog op toekomstige experimenten bent u op basis van de voorlopige bevindingen voornemens het bij de experimenten behorende Besluit aan te passen. Een voorstel daartoe — het Ontwerpbesluit tot wijziging van het Tijdelijk Experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming in verband met het vervoer van de stembescheiden en de zitting van het gemeentelijk stembureau bij het experiment met centrale stemopneming (hierna: Ontwerpbesluit) — is op 27 juni jl. voor advies aan de Kiesraad aangeboden.²

2. Samenvatting

Op basis van de voorgestelde wijzigingen zal het vervoer van de stembescheiden vanuit de stembureaus bij toekomstige experimenten niet in stembussen, maar in een zogenoemde transportbox plaatsvinden. Dit advies gaat met name in op het gebruik van deze boxen en in het bijzonder op de vraag of deze dwingend moeten worden voorgeschreven. De Kiesraad hecht er aan dat gemeenten de vrijheid hebben om ook bij toekomstige experimenten de stembescheiden in stembussen te vervoeren. Verder plaatst de Kiesraad enkele vraagtekens bij de verwachte efficiëncywinst en kostenbesparing die het gebruik van de transportboxen de gemeenten zou gaan opleveren. Tot slot wordt aandacht gevraagd voor de benodigde inhouds-

¹ Stcrt 15 januari 2014, 870 en Stcrt 15 januari 2014, 1194.

² Dit advies is een aanvulling op eerdere adviezen die de Raad over het Experimentenbesluit en de onderliggende Experimentenregeling heeft uitgebracht. Zie Advies Tijdelijke experimentenregeling centrale opneming, 11 februari 2014, kenmerk 2014-56578 en Advies Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming, 17 mei 2013, kenmerk 2013-217194 te vinden op www.kiesraad.nl

capaciteit van de boxen en geadviseerd om te bepalen dat stembureauleden voor gebruik dienen te controleren dat de transportbox leeg is.

De voorgestelde wijzigingen in het besluit hebben tevens betrekking op het uiterste aanvangstijdstip van de centrale stemopneming door het gemeentelijk stembureau. De Kiesraad kan zich vinden in het voorstel om gemeenten meer ruimte te geven voor het zelf bepalen van dat aanvangstijdstip, maar pleit er omwille van de transparantie van het proces voor dat de telling niet aanvangt in de nacht na afloop van de dag van stemming.

3. De transportbox

Het Ontwerpbesluit creëert een basis om na de telling de stembescheiden in een ander opslagmiddel dan de nu voorgeschreven stembus te vervoeren. Uit de toelichting blijkt dat 'voor het vervoer *ook* een ander opslagmiddel dan de stembus *kan* worden gebruikt'. Deze formulering impliceert dat gemeenten de keuze hebben om al dan niet voor een alternatief vervoermiddel te kiezen. Het Ontwerpbesluit is echter zo geformuleerd, dat de stembus als vervoermiddel niet meer is toegestaan bij experimenteergemeenten. De Kiesraad meent dat dit niet wenselijk is en adviseert u derhalve om een grondslag te creëren die het gemeenten mogelijk maakt om desgewenst af te wijken van artikel 24 lid 1 van het Experimentenbesluit.

Uit de toelichting bij het Ontwerpbesluit blijkt dat het vervoer in stembussen voor de gemeenten bij de eerdere gehouden experimenten een operationele belasting opleverde. De inzet van zogenoemde 'transportboxen' zou het vervoer logistiek eenvoudiger maken. Niet duidelijk is waaruit de genoemde operationele belasting bestond en waarom de transportboxen deze belasting niet of in mindere mate met zich mee zouden brengen. Zijn de transportboxen kleiner en/of bijvoorbeeld beter te stapelen ten opzichte van de stembussen? De Kiesraad adviseert u om dit in de toelichting te verhelderen.

Uit de toelichting blijkt verder dat u ervan uitgaat dat de introductie van een transportbox zal leiden tot een vermindering van de financiële lasten voor gemeenten. De vraag is of deze conclusie terecht is. Aangezien de boxen aan specifieke eisen moeten voldoen, zullen gemeenten ze hoogstwaarschijnlijk moeten aanschaffen (of leasen). Daarnaast blijven kosten voor vervoer noodzakelijk. Niet alleen de transportboxen moeten vervoerd worden, maar ook de stembussen die in de stembureaus aanwezig zijn. Het vervoer van de transportboxen komt derhalve niet in de plaats van het vervoer van de stembussen. Geadviseerd wordt om in de toelichting te onderbouwen waarom het gebruik van transportboxen tot een vermindering van de lasten voor gemeenten zal leiden. Tevens doet de Raad u de aanbeveling om in de evaluatie van de experimenten in te gaan op het kostenaspect. Daarbij zou een vergelijking gemaakt moeten worden met de kosten die verbonden zijn aan het vervoer van stembussen bij reguliere verkiezingen.

Bij experimenten moeten vergelijkbare pakken met stembescheiden worden overgebracht als bij reguliere verkiezingen.³ Een transportbox moet voldoende groot zijn

---

³ Artikel 24 Experimentenbesluit jo. de artikelen N 2 en N 9 van de Kieswet

om, onafhankelijk van de soort verkiezing en opkomst, alle stembescheiden te kunnen bevatten. Bij reguliere verkiezingen wordt doorgaans de stembus als opslagmedium gebruikt. Bij recente verkiezingen is het voorgekomen dat stembussen al gedurende de dag van stemming vol raakten. Alhoewel getelde pakken stembiljetten minder ruimte innemen dan losse, net uitgebrachte stembiljetten, is het raadzaam om bij het nader bepalen van de voorschriften met betrekking tot de transportbox voldoende rekening te houden met de benodigde inhoudscapaciteit. In veel gemeenten worden de stembiljetten na (de lijstgewijze) telling bijvoorbeeld opgerold.

In artikel 42, derde lid, van het nu geldende Experimentenbesluit is geregeld welke pakken stembescheiden na afloop van de telling door het gemeentelijk stembureau moeten worden overgebracht naar Burgemeester en Wethouders. Het is raadzaam om hier (in die gevallen waarin voor het vervoer van stembureau naar de tellocatie gebruik is gemaakt van een transportbox) aan te geven dat dit (opvolgende) vervoer naar de gemeente tevens in de transportbox plaatsvindt.

Tot slot adviseert de Kiesraad om in aansluiting bij artikel J 18, tweede lid, van de Kieswet een bepaling op te nemen waarin geregeld wordt dat de stembureauleden voor gebruik van de transportbox na moeten gaan of deze leeg is.

4. Uiterste tijdstip aanvang stemopneming

Het Experimentenbesluit wordt in het Ontwerpbesluit zodanig aangepast dat niet langer is voorgeschreven dat het gemeentelijk stembureau om uiterlijk 9:00 uur op de dag na de dag van stemming moet starten met de stemopneming. Volstaan wordt met een bepaling waaruit blijkt dat de stemopneming uiterlijk op genoemde dag moet aanvangen, zonder daarbij een specifiek tijdstip te noemen. Het is een goede zaak dat gemeenten hierdoor meer ruimte hebben om de stemopneming op een optimale wijze in te richten. Aangezien het omwille van de transparantie wenselijk is dat kiezers op een laagdrempelige manier de telling kunnen bijwonen, blijft de Kiesraad overigens van oordeel dat het de voorkeur heeft om niet 's-nachts te beginnen met de centrale telling.⁴

5. Toekomstige experimenten

Uit de toelichting van het Ontwerpbesluit blijkt dat de experimenten positief zijn verlopen. Het is dan ook begrijpelijk dat er bij komende verkiezingen vervolgentoelichting zullen plaatsvinden. Uit de toelichting blijkt niet ten aanzien van welke verkiezingen het voornemen bestaat om vervolgentoelichting te houden. De eerstvolgende mogelijkheid zouden de herindelingsverkiezingen kunnen zijn, die in november 2014 in een aantal gemeenten worden gehouden. Om experimenten bij deze verkiezingen te kunnen houden, dient naast het besluit ook de Experimentenregeling tijdig te worden aangepast.

---

⁴ Vgl. het advies van de Kiesraad d.d. 17 mei 2013 over het Tijdelijk experimentenbesluit stembiljetten en centrale stemopneming, p. 6 (ons kenmerk: 2013-0000217194).

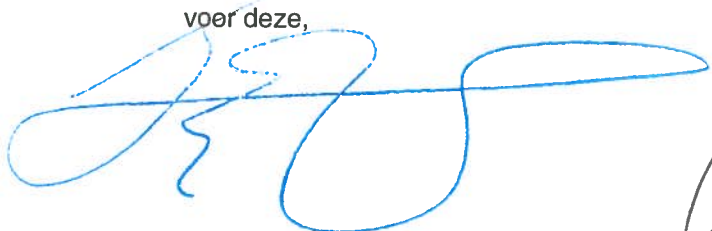
Datum
24 juli 2014

Ons kenmerk
2014-0000374960

Blad
4 van 4

De Kiesraad brengt hierover graag advies uit en vraagt zich af of de termijn om een en ander nog tijdig voor de herindelingsverkiezingen te regelen niet te kort is.

DE KIESRAAD,
voor deze,

H.R.B.M. Kummeling,
voorzitter

M. Bakker,
secretaris-directeur